

מעדותה של אביבה גרטלר על האנשלוס (סיפוח) של אוסטריה בידי גרמניה

ש. סליחה, רציתי להחזיר אותך שנה אחורה - אנשלוס. ראית את זה?
ת. כן בטח. קודם כל היה עוצר בית, לא יצאנו מהבית באותו יום, 11 למרץ 1938. אחר כך
אני עבדתי בתור תופרת באותה שנה, כבר לא הייתי בבית ספר, ובדרך כלל הלכתי ברגל
לעבודה, כי לא היה נעים לנסוע בחשמלית, מתוך פחד. והחבר שהיה לי קודם, לא האח של
חברתי, שתפסו אותנו ברחוב והרביצו לו, ההורים שלו רצו לצאת לקולומביה, להם היה כסף
והוא מאוד רצה להתחתן אתי ולנסוע לקולומביה, ואני לא הייתי מוכנה אז לעזוב את ההורים,
כי הייתי בת אחרונה בבית, והם אמת יצאו לקולומביה איכשהו. ואני נשארתי, ועבדתי כמעט
עד יולי, ה"קריסטל נאכט" (= פוגרום "ליל הבדולח") וכל התקופה הזאת הייתי בווינה - עד
שיצאתי להכשרה ב-39', וזאת היתה שנה מאוד קשה, כי אבי לא רצה לצאת מהבית. והבית
שגרתי בו, שם היו גם תושבים יהודים וגם לא יהודים, ורוב המשפחות היהודיות עזבו את
הדירות, ונשארו רק שתי משפחות יהודיות, אפילו בעל הבית שהיה יהודי עלה ארצה בסוף
38' עם כל המשפחה, ואינני יודעת אם לקחו לו את הבית או שהוא מכר. זה אני לא יודעת.
זה היה אדם מאוד אמיד. רק הרבה שנים אחרי זה נודע לי שהוא קיבל בחזרה את הבית
והוא חזר לווינה נדמה לי ב-55' או משהו כזה, כדי לקבל את הרכוש שלו בחזרה...

ש. לא סיפרת על האנשלוס בסופו של דבר. תתארי לנו.

ת. זה קשה מאוד. כי כשיצאנו ברחוב היה כתוב על החלונות: לא לקנות אצל יהודים, והכל
היה עם צלבי קרס, והרבה פעמים ראו שנאצים במדים התנפלו על יהודים ברחוב, ביקשו
תעודות ולמי שלא היו הרביצו. זה היה מאוד אכזרי לראות את זה. וגם בתי הכנסת שנשרפו
ב"ליל הבדולח", לא רחוק מהבית שלנו היה בית כנסת והוא נשרף. הסבא שלי היה לו שיל
קטן בתוך הבית. סבי היה חזן, יהודי יפה, מטר תשעים לפחות, עם זקן אדום, יפה ועליז,
משהו משהו. זה היה מאוד קשה לראות אותו בתקופה הזאת. אני הייתי למעשה היחידה
שעברתי בין בני המשפחה שלא כל כך יצאו מהבית. אמא בישלה ואפתה, ואני הייתי כמו
שאומרים "כיפה אדומה" הלכתי. את הסבא הזה נורא אהבתי.

ש. מה קרה לסבא?

ת. אני לא יודעת, אני קיבלתי כשהייתי ביוגוסלביה אחר כך באוניה, קיבלתי רק מאמא שלי
מכתב אחרון, שלקחו להם את הדירה, והם חיים עם שלוש משפחות בדירה אחרת, היא
אפילו לא כתבה לי בדיוק איפה, הם מחכים להגיע לטרזינשטאט. הבטיחו להם טרזינשטאט,
כך היא כתבה לי. את רוצה עוד משהו לדעת?

ש. פשוט חשבתי על האנשלוס, האם בכלל ראית את התהלוכה? זה יותר קשה לספר על זה מאשר על דברים אישיים יותר?

ת. כן, כי זה היה כזה פחד לראות את זה בכלל, כי העיר למעשה השתנתה. השתנתה מבחינה זאת שהסביבה שבה גרתי היו הרבה יהודים, ופתאום ראית שפה חנות סגורה ושם חנות סגורה, ושמעת ממישהו שזה אסרו אותו וזה ברח, כל מיני דברים כאלה, פשוט לא דיברו כל כך. רק עם אמא שלי יכולתי לדבר. אבי היה מופנם והוא התעסק בבית, הוא בנה לו לבד רדיו, היו לו ידיים מאוד טובות, והוא שמע מכל העולם את החדשות. וזה היה סגור בתוך שולחן כתיבה שהיה לו מין דבר כזה שאפשר לסגור על מפתח. לנו לא היתה שום גישה. שם היו לו כלים. כל מה שהוא שמע ברדיו - הוא סגר את זה. אמא שלי לא היתה לה נגיעה בזה. את כל הסודות שלו, הייתי אומרת, הוא שמר שמה, והוא היה נורא במצב-רוח.

ש. ראיתם את הצבא הגרמני שנכנס? והיטלר?

ת. זה ראינו - אני לא כל כך זוכרת. אישית ראיתי רק פעם אחת תהלוכה בתוך הרחוב הזה, כי זה היה אז רחוב מאוד ראשי, וחוף מזה, כשאני הלכתי לעבודה עברתי על יד ה... קאסרנה, איפה שצבא האוסטרי, אחר כך גרמני, אבל יותר הסתתרנו ברחובות הצדדיים, ולא רצינו כל כך לראות, כי איך שלא יהיה, אני הייתי ילדה יהודיה, ואי-ביטחון ברחוב תמיד היה, למרות שתמיד הייתי מלובשת היטב, וזה סימן של מעמד אחר. אבל על אי-ביטחון על זה אני לא יכולה הרבה לספר לך, או שעבדתי או שרצתי הביתה את הדרך הזאת.

ש. כשרואים את התמונות האלה, באיזה התלהבות האוסטרים קיבלו את הגרמנים, תמיד חשבתי שזה נורא צריך היה להפחיד אתכם.

ת. נכון, היינו מפוחדים. אבל אנחנו גרנו קרוב מאוד לעיר המרכזית, שהיא היתה התרבותית, ושם היה מסביב, על הרינג, מה שהם תפסו, את ההוטל דה פרנס, ששם היתה המפקדה, או היה עוד מלון אחד גדול ששם ישבו הנאצים, ושמה למעשה, מהתנועה הציונית, אהוד אבריאל היתה לו גישה לשם. הוא התווכח אז באותה תקופה עם אייכמן, היה לו משא ומתן. אבל אני הייתי מאוד קטנה. גם מבחינת הביטחון העצמי וגם הידע הפוליטי, הייתי אומרת, היו מאוד מעט. אנחנו לא היינו פוליטיים בבית, הייתי אומרת, ולכן אני פחות מדי ידעתי, ולכן היה לי אי-ביטחון הזה, ולא להתעסק עם הדברים האלה. לא הייתי אומרת מפחדת, אבל "להצניע לכת" כמו שאומרים.

ש. היה איזה איום באוויר?

ת. כן, בהחלט היה ולכן האי-ביטחון והפחד. יותר מאשר לשבת בבית עם החדשות ולא לצאת לרחוב לראווה - לא לצאת כל כך לרחוב. היתה תקופה מאוד קשה. ואני את הכסף המועט הזה שהרווחתי, גם קניתי את המצרכים ההכרחיים. חיינו מאוד צנוע בבית. אמי ידעה לעשות מכל דבר משהו, אפילו מן המעט הזה. גם היו לה רזרבות, ממה שהיא בישלה והכינה. היא היתה אשה מאוד מאורגנת ומאוד חסכנית.

מקור: ארכיון יד ושם 0.3/7959